

ARCHIV

KANCELÁŘE PRESIDENTA REPUBLIKY

1928 : 6272, 6500, 6661, 6673, 6677, 6801, 6832, 6839, 6983, 7085, 7305, 7324,
7352, 7361, 7362, 7568, 7565, 7646, 7748, 7759, 8622,

kart. 377

28. říjen 1928 ~ oslavy

127939/52

inv. č. 1948

Presidium ministerské rady
republiky Československé.

*off: Fawer Oslavy 10 let es rep. 1918-28 do
Oslavy 28/8 1928 sub 567429*

Č.j. 6 0 8 2 /1080/2 S-28 m.r.

V Praze, dne 6. října 1928.

Jubilejní oslavy; program
slavnosti 27. a 28. října 1928.

6272/28

- 1./ Kanceláři presidenta republiky,
- 2./ presidiím v š e c h ministerstev,
- 3./ presidiu nejvyššího účetního kontrolního úřadu,
- 4./ " státního úřadu pozemkového,
- 5./ " státního úřadu statistického,
- 6./ sekretariátu poslanecké sněmovny N.S.R.Č.,
- 7./ " senátu N.S.R.Č.

*11.9
27.10.28*

Spisovna.

v P r a z e .

Došlo: 27. XI.

Založeno:

V ministerské radě, konané dne 5. října 1928, byl schválen tento definitivní program jubilejních slavností dne 27. a 28. října 1928:

V sobotu dne 27. října 1928 ve 3 hodiny odpoledne za příznivého počasí hold školních dětí republiky a panu presidentu republiky na hradním nádvoří; v případě nepříznivého počasí hold by odpadnul. Vláda bude zastoupena ministrem školství a národní osvěty.

Dne 27. října v 5 hodin odpoledne slavnost u hrobu Neznámého vojína, pořádaná vojenskou správou, při níž bude položen věnec jménem pana presidenta republiky, jakož i jménem vlády. Vláda bude na slavnosti zastoupena ministrem národní obrany.

Dne 27. října 1928 v 7 hodin večer slavnostní představení v Národním divadle, jehož se účastní pan prezident republiky, členové předsednictev obou sněmoven Národního shromáždění a členové vlády. Pro členy vlády, diplomatické zástupce a pod. budou vstupenky do určitého dne rezervovány, jinak se předprodej vstupenek přenechá divadelní správě. Pokud jde o diplomatický sbor, zařídí ministerstvo zahraničních věcí, aby

jednotlivým legacím, pokud by si přály účastniti se, byly včasně zabezpečeny lože.

Dne 27. října v 8 hodin večer vojenská akademie ve Smetanově síni v Obecním domě, pořádaná vojenskou správou.

Dne 28. října 1928 o 9. hodině dopoledne oficiální slavnost na Hradě, při níž přednese pan prezident republiky jubilejní poselství za přítomnosti členů předsednictev obou sněmoven Národního shromáždění a členů vlády.

O 9.30 hod. dopol. přijetí zástupců armády panem prezidentem republiky.

O 10. hod. přijetí diplomatického sboru.

O 10.30 hod. vojenská přehlídka na stadionu za Strahovem, kterou provede pan prezident republiky, jenž přijede k přehlídce sestavených vojenských útvarů se svým osobním průvodem z Hradu o 11. hodině; po provedené přehlídce navrátí se opět na Hrad.

Prapory buďtež vyvěšeny ve státních barvách na veřejných budovách od 12 hodin v poledne dne 27. října 1928 do 8 hodin ráno dne 29. října 1928.

Podrobnosti, pokud by bylo třeba je ještě vyřešiti, budou upraveny dohodou účastněných presidií ministerstev a kanceláře presidenta republiky.

Sděluje se současně: kanceláři presidenta republiky, presidiím všech ministerstev, nejvyššího účetního kontrolního úřadu, státního pozemkového úřadu, státního úřadu statistického, sekretariátu poslanecké sněmovny N.S.R.Č. a sekretariátu senátu N.S.R.Č.

Za předsedu vlády:

Ulučina

4 9 7565/28

PROJEV
PRESIDENTA ČSL. REPUBLIKY
T. G. MASARYKA

PŘEDSEDNICTVŮM
OBOU SNĚMOVEN N.S.R.Č.

A VLÁDĚ

DNE 28. ŘÍJNA 1928.

AR
KPR

*Páni předsedové Národního shromáždění,
páni ministři, milí spolupracovníci!*

Děkuju Vám srdečně za Vaše přátelské přání a připojuju se k Vašemu vřelému přání blaha a zdárného rozvoje naší drahé republiky!

Všimli jste si, pánové, hradní stráž v uniformách legionářských. Ta uniforma se ode dneška bude nosit jako hold, který vzdáváme spojencům, jejichž vítězství, přátelství a snaze po spravedlivějším uspořádání politické Evropy do tak značné míry vděčíme obnovení našeho státu; takto hradní stráž zůstane připomenutím budoucím generacím, že svobody není možno vydobýt a udržet bez největší oběti. Náš stát byl obnoven, protože naše státní právo spojenci bylo uznáno a že národ doma i v zahraničí se svorně postavil proti našim odpůrcům a ochráncům starého režimu a staré Evropy. Bojovali jsme v armádách spojeneckých; naše legie se staly součástí vojsk v Rusku, Francii a v Itálii a naši občané přihlásili se dobrovolně také do armády srbské, anglické a americké.

Nedávno jsme postavili v Praze pomník Wilsonův, včera Denisův — jsme a zůstaneme spojeneckým národům za jejich pomoc a přátelství, osvědčující se i po válce, vděční.

Avšak nechci dnes vzpomínat světové války, jejího průběhu, výsledků a následků; dnes si máme ujasnit, co jsme po válce vykonali již sami, máme zúčtovat se sebou, zpytovat svědomí a rozhodnout se k další práci.

Je tomu deset let, co vykoupený národ vzal do svých rukou správu věcí svých; je tomu deset let, co se ukončil odboj nikoliv čtyřletý, ale staletý — odboj proti cizovládě, zlovládě, nesvobodě; odboj, který byl částí obecného zápasu o lepší, svobodnější, demokratičtější řád světa. Nemůžeme dnes nevzpomenout na všechny ty, kdo před námi národ budili a byli nám za rakousko-uherského utlačení vzorem odrakouštění. Cítím se šťastný, že jsme v řadě oslav uctili památku otce národa a našeho předního politického učitele. Vedle Palackého musil bych, začínaje třeba jen Dobrovským, ocenit dlouhou řadu buditelů-osvoboditelů; chci připomenout alespoň ještě jednoho,

a to z řady umělců — Smetanu. Nemůžeme být dost vděční za to, co svou hudbou vykonal pro politické vzpružení svého milovaného muzikantského národa.

Vzpomínáme s úctou na ty, kdo trpně nebo se zbraní v ruce položili své životy v boji proti habsburské monarchii; vzpomínáme na houževnatý odpor bezbranného národa, vrcholící nekrvavou úspěšnou revolucí toho krásného 28. října před desíti lety. Staletý program Čechů a Slováků byl velikým usilováním o spravedlnost a právo; je tomu dnes deset let, co úsilím mnohých generací byl obnoven porušený mravní řád.

Deset let je maličko v dějinách, ale mnoho v životě lidí. Když jsem se před desíti lety vracel domů, do republiky osvobozené, užil jsem slova, které se mi dralo na jazyk: že je to jako pohádka. Pohlédnu-li dnes zpátky na těch prvních deset let, řekl bych zase pohádka — zázrak. Začínali jsme s holýma rukama, bez armády, bez státoporné tradice, s hroutící se valutou, za hospodářského rozvratu, za obecného úpadku kázně, s dědictvím dualismu, s irredentou ve vlastních hranicích, uprostřed států zmítaných otřesy zprava i zleva: my, tísnění malými prostředky, odvyklí vládnout, málo naklonění poslouchat, skoro neznámí světu. A přece jsme obstáli v této zkoušce a obstáli čestně; dali jsme obnovenému státu ústavu, organisovali jsme administrativu a armádu; čelili jsme hospodářské tísní, národnostnímu boji a mezinárodním konfliktům. Naše úkoly bývaly těžší, než jsme si přiznávali; a přece jsme vybudovali stát, který požívá důvěry za hranicemi a — což je ještě důležitější — důvěry nás samých, nás všech; po té zkoušce desíti let můžeme klidně pokračovat ve své tvůrčí politické práci. Je to úspěšný kus vývoje; stál mnoho trpělivé práce, a proto vzpomeňme vděčně všech, kdo spolupracovali a nebáli se vzít na sebe odpovědnost; nemohu tu na prvním místě nevzpomenout churavého předsedy vlády Antonína Švehly; po desítiletě přátelské spolupráci dovedu dobře ocenit jeho státnickou dovednost a oddanost republice. Zajisté budete souhlasit, abychom mu poslali srdečný pozdrav a přání brzkého zotavení.

Dále vzpomeňme těch našich zdatných spolupracovníků, kteří nás opustili — Štefánika, Rašína a Tusara. Vykonal každý v oboru své působnosti veliký kus práce pro konsolidaci republiky.

Dnes už není stát něco mimo nás a proti nám; nám teď nic nebrání, abychom si jej zařídili co nejlépe. Máme zemi, kterou

učinila bohatou a krásnou příroda i lidská práce; máme národy nadané a dělné, kteří se mohou druh od druhu mnoho učit a kteří přírodou a historií jsou určeni k harmonické součinnosti; a máme dějiny, které nás zavazují k vzestupu a pokroku. Těch deset let klidného, silného vývoje ukázalo, že si naše území postačí, že jeho občanstvo má schopnosti k samostatnému, státnímu životu; náš stát se ctí obstál a ob stojí v světovém závodění o pokrok lidstva. Co jsme dosud vykonali, je nám dáno, abychom tu udrželi a zdokonalili; co jsme dosud neučinili, je nám uloženo, abychom to vykonali. V čem jsme chybili, z toho se učme; kdo zapomíná zkušenost špatnou, ztrácí dobrou. Máme všichni z těch desíti let zkušenost bohatou.

Zbudování republiky opravdu demokratické je akt veliké víry: víry v právo a spravedlnost, víry v dějinné poslání, víry v budoucnost. Tu víru máme a proto můžeme oživit ducha radosti a lásky, se kterou jsme před desíti lety stanuli na prahu svého vlastního domova. Tehdy jsme byli jednomyslnější; zato dnes je nás více. Tehdy jsme viděli před sebou ráj na zemi; ale ráj na zemi není nikdy hotov a ukončen, je v nás jako dobrá vůle, jako vzájemná služba, jako žízeň po spravedlnosti a především jako láska, účinná láska k našim spoluobčanům a ke všem lidem dobré vůle. Máme svůj stát k tomu, abychom v něm usilovali o nejlepší řád, řekl bych o království boží; věřím, že, často o tom nevědouce, jsme k tomu osudem, Prozřetelností vedeni.

Tento můj nezlomný optimismus není slepý, není nekritický; věřil jsem už před válkou v možnost obnovení našeho státu a přemýšlel jsem stále o úkolech, které bychom musili řešit. Svých čtyř let za hranicí a deseti let úřadu presidentského jsem využil — ověřoval jsem si své teorie, pozoroval politické osoby a poměry doma i venku, odvažoval naše schopnosti, přemýšlel, jak nejúčelněji rozdělit práci; nikdy jsem se nerozpakoval vyslovit podle potřeby své názory a jejich zdůvodnění, a proto řeknu i dnes, co pokládám pro další rozvoj republiky za správné a potřebné. Víím, že většina lidí nerada je burcována ze svého politického snění ukazováním na tvrdé skutečnosti; avšak zdárný vývoj států, národů a lidstva nespravuje se pouze přáním, nýbrž také těmi tvrdými skutečnostmi. Ideím a ideálům je vyměřena značná působnost; jednotlivci i národové do veliké míry jsou tvůrci své budoucnosti, a bylo již často a správně řečeno, že na konec to vždy vyhrávají idealisté — ale ty vítězné ideje a ideály nerodí se z fantastiky a nevěcnosti.

Na prvním místě chci vytknout fakt, že se nám za těchto prvých deset let podařilo získat si zahraniční politikou uznání, smím říci, v Evropě a v celém světě; jsme stát malý, ale malost nevyklučuje světovost. Česká otázka, to jsem vždy věřil, je otázkou světovou a československý stát musí dělat politiku světovou. A dělá ji. Politiku světovou vnucuje nám zeměpisné položení a historický vývoj.

Naše postavení v mezistátní politice je nejen čestné, nýbrž i dobré; ale musíme pozorně stříci vývoj poválečné Evropy a celého světa, neboť mírové upravení Evropy znamená velikou přeměnu států a jejich vzájemného poměru. A státy, nejen vítězné, nýbrž i poražené, se vyvíjejí a jejich vývoj se nás dotýká v míře velmi značné.

Nemůžeme očekávat, že by ustanovení mírových smluv všude a ode všech se přijímalo bez námitek a protestů. Sám připouštím bez váhání, že mírové smlouvy vyžadují některých objasnění; ale to se musí dít loyálně, odkrytě a poctivě. Ne přátelské agitace, boj nepravdami a přímo lžemi nezpůsobí žádaných náprav. V politice, zahraniční i domácí, je stále a všude mnoho amatérů a diletantů — jsou mezi nimi i naivní poctivci — kteří svými rozumy-nerozumy politickou veřejnost zneklidňují. Právě letos jsme měli příklad takového křiklavého diletantství, brojícího proti mírovým smlouvám velmi nevěcně. Lidé toho druhu pod heslem míru vzbuzují svár a svým nevěcným usilováním o revisi mírových smluv nebezpečně sílí zástance politického chaosu. Smlouvy vykoupené krví milionů lidských životů nejsou cárem papíru. Není přepínáním, pravím-li, že jsme se od samého počátku od podepsání mírových smluv loyálně přičiňovali o dohodu se svými sousedy a o všeobecný mír a o smírnou konsolidaci nejen střední, nýbrž celé Evropy. Po tak vysilující válce všechny státy, i vítězné, potřebují klidu a míru k nápravě velikých škod. Pacifism je po světové válce nejen ctností, nýbrž životní potřebou.

Šíří se a upevňuje vědomí mezinárodnosti; světová válka byla opravdu světovou, podala důkaz, že všichni národové tvoří a mají tvořit harmonický celek. Avšak světová válka zároveň utvrdila vědomí národní a jeden z hlavních výsledků světové války je osvobození menších národů Evropy potlačených starým režimem. Mezistátnost a mezinárodnost předpokládá uvědomělé národy; právě vývoj našeho národa po ztracení státní samostatnosti byl hlavně uvědomováním národním a zároveň slovanským, protože právě menší národové slovanští

nebyli politicky svobodnými a samostatnými. Dnes jsou slovanští národové samostatní — náš národní program může teď a musí být praktický, a obrozenský program slovanské vzájemnosti bude taktéž prakticky uveden v soulad se spřátelením s ostatními národy.

Nebudu se zabývat jednotlivými problémy zahraniční politiky. Naše jubileum, jak jsem už řekl, odkazuje nás k přemýšlení především o naší politice vnitřní. Řeknu jen tolik, že náš poměr je přátelský nejen k národům spojeneckým, nýbrž už i k těm, proti kterým jsme ve válce bojovali. A chci dodat, že jim, jako i bývalým spojencům, upřímně přejeme překonání obtíží válkou způsobených.

Náš politický úkol je vybudovat republiku demokratickou. Mluví a píše se v celém světě o krizi demokracie, o krizi parlamentarismu. Oč běží, co se v Evropě po světové válce politicky děje?

Světová válka se stala pronikavou revolucí, pokračující ve veliké politické přeměně, započaté revolucemi XVIII. století. Urychlil se všude přechod od aristokratismu a monarchismu absolutistického přes monarchism konstituční k demokraticismu. Stručně vysloveno: vláda jednoho se vystřídává vládou všech.

Jeden vlastně nikdy nemůže vládnout sám a nemůže vládnout bez politického a administračního vzdělání a umění; proto vedle monarchie vznikli různí a školení úředové. V monarchii se vladařství dědilo, spoluvládnoucí úředníci byli monarchou jmenováni anebo také svůj úřad dědili. V demokracii o vládě rozhoduje volba. Proto systém volební je dnes tak důležitý. Podle něho a ovšem podle celkového kulturního stavu občanů jsou demokracie různé, rozmanité; máme hlavně hodně odchylné typy demokracie anglické, americké, francouzské, švýcarské, národnostně a rasově typ germánský a latinský: jaký typ vytvoříme my, Slované?

Vláda všech nad všemi, to, že každý občan může opakovat sebevědomé slovo francouzského despoty: „stát jsem já,“ nebo skromněji: „já také jsem státem“ — to je problém demokracie. Monarchism se vyvíjel mnohá tisíciletí — demokracie teprve od konce XVIII. století, a proto moderní demokracie jsou nehotové a vlastně jenom pokusy o demokracii. Proto není divu, že mnozí vychovanci a stoupenci starého monarchistického režimu, jenž svým absolutismem udržoval klid a nadprávi aristokracie, brojí proti demokraticismu, usilujícím o nutné přeměny

společenského řádu stárou reformou a v krajním případě i revolucí. Proto tu i tam proveden návrat k absolutismu, k diktatuře. Také u nás se naši jednotlivci a frakce stran, které si zahrávaly s převratem a s diktaturou; ubohost a fiasko těchto pokusů smím přijímat za důkaz, že rozhodná a rozhodující většina našeho občanstva v absolutism a jeho diktaturu již nevěří.

Stopoval jsem zajímavé jednání letošní Meziparlamentní Unie, na níž bylo zastoupeno 37 parlamentů; jednání se dotýkalo sporných otázek moderního demokratismu. Také je téměř už nepřehledné množství politické literatury o všech problémech moderní demokracie. Nejsem už profesorem a není tedy mým úkolem, předvádět všechny ty problémy a návrhy k jejich řešení; omezím se na to, co je důležité pro demokracii naši.

Tedy: je-li demokracie vládou všech nad všemi, za daných kulturních poměrů nezbytně to znamená, že všeobecným právem volebním do vlády a do parlamentu se dostávají stručně řečeno laikové, neboť v demokracii je parlament lidem volený zřídlem vši státní moci. Nemluvím proti tomu, neboť to je údělem, podstatou demokracie. V monarchii monarcha a úzký kruh jeho vyvolených rádců dělali politiku, úřednictvo, byrokracie provozovala pod monarchickým vedením administrativu. Řeklo se o francouzském králi, že kraluje, ale neadministruje; opravdu monarchism padl dualismem monarchismu a byrokratismu. Ovšem ani monarchism nezaručoval vládnoucím nadání a odbornictví svým principem dědičnosti.

Ten dualism je v každé formě státní a přešel i do demokracie; vedle sebe a proti sobě stojí v demokracii parlament (sněmovna a senát) a byrokracie. Proto je životní otázkou demokracie, jak tento dualism historií a přírodou daný překlenout, překonat, zharmonisovat. Demokratické tendence jsou rozpoutány, návrat k aristokratickému absolutismu je nemožný, tudíž nezbývá než těžký problém demokracie řešit; a není pomoci; vedení a správa státu vyžaduje znalosti politického a správního odbornictví. I v politice dvakrát dvě jsou čtyři.

Jsem demokrat z přesvědčení a přijímám dané potíže demokratismu; není státní formy bez slabostí, to právě tkví ve věci. Naše nesnáze prýští z vysokého požadavku demokracie, žádající občanstvo v pravdě politicky vzdělané, voličstvo uvědomělé — muže i ženy. Proto nejsem pro vládu tak zvanou

odbornickou, nejsem pro vládu úřednickou. Nebude škodit, povím-li, že jsem pro úřednické ministerstvo ze zásady nebyl. Říkám to výslovně proti těm, kteří z neznalosti věcí tvrdí opak. Ale ovšem — měli jsme již dvě vlády úřednické, co to znamená? Že i u nás přechod k demokracii od monarchismu je nesnadný, že demokracie je opravdu velikým úkolem, velikým problémem. Problémy se však řeší lidmi myslícími a znalými, nejen zvolenými. V tom to je!

A prosím, všimněte si, že náš parlament, proti protestu frakcí a stran, je moudrý dost, že umožňuje politickou kontinuitu, politickou tradici; měli jsme opětovně Švehlu jako premiéra, Beneše jako zahraničního ministra, Udržala jako ministra národní obrany a konec konců akceptují se i neparlamentární Černý, Engliš, Beneš. Nic naplat: v demokracii všude a zejména v občanstvu politicky a kulturně zaostalém je a bude politická agitace, budou stranické rozpory a boje, ale nakonec se musí uplatnit rozum a rozvaha; politicky řečeno, volený parlament nemůže neuznat odbornost — že se to u nás již stalo, je jeden ze silných důvodů, že budoucnost smíme očekávat s důvěrou a klidem. Otázkou, to připouštím, zůstává, zdali se to uznání dalo správnou formou a jak má být ústavně řešeno, aby nezůstávalo jen dočasným východiskem z neudržitelných situací.

Politici odborníci doporučují mnohé prostředky a zařízení, jimiž by dualism parlamentarismu a odbornictví, parlamentu a byrokracie byl překlenut a nutný styk parlamentu a úřadů, politiků a úředníků zabezpečen. Mluvílo se i u nás o zavedení úřadu státních sekretářů podle anglického vzoru. Angličtí státní sekretáři jsou opravdu prostředkujícím článkem mezi parlamentem a úřednictvem; jsou voleni z úřednictva; jsou tu jisté obtíže, ale věc stojí posud za uváženou.

Nebude od místa, upozorním-li na anglickou instituci sekretářů parlamentních, volených z poslanců. I tato instituce je pozoruhodná; jde stále o to zharmonisovat dualism parlamentu a byrokracie.

Chtěl bych také upozornit na možnost, užívat znalců ve výborech parlamentních; páni poslancové se nemusí za to stydět, neboť demokracie sama v sobě chová ten dualism, o němž mluvím. Ostatně právě letos parlament v otázce sociálního pojištění užíval poučení znalců mimoparlamentních. Vždyť i instituce parlamentních výborů, celkem odpovídajících jed-

notlivým ministerstvům, je již pokusem o odbornictví v politice a v administraci nezbytné. President Wilson upozornil na rostoucí vliv a převahu výborů pro parlamentarism americký.

Demokracie má také problém presidentský. V tom i krátká historie naší ústavy je dost zajímavá. V prvním radostném náběhu k demokracii málo se pamatovalo na funkci presidenta; v ústavě se mně samému pomocí ministra Švehly podařilo tuto funkci specialisovat. Ale je o ní v ústavě nejasno, jak dosvědčuje diskuse o ústavní platnosti tohoto mého jubilejního proslovení.

Vůbec naše ústava a první zákony, koncipované, formulované a kodifikované v nutném chvatu, mají dost neurčitosti a přímo vad a chyb. Mimo to všechny zákony jsou vlastně rámcové a jsou určeny pro svou dobu a pro zvláštní poměry — doplňování, opravování, revise zákonů je proto všude přirozeným požadavkem. Ale je zdravým úsilím neměnit zákonů kvapně a v chvilkové náladě — zákony se vžívají jen trváním. A nezapomínejme, že i nejlepší zákony zůstávají mrtvou literou, není-li v občanstvu živého ducha a zvyku; tomu Anglie je tak zvláštním a jedinečným příkladem — demokracie parlamentní s monarchou, země ústavní bez psané ústavy, zákonně spravovaná země s konglomerátem zákonů všech a nejstarších dob.

Řekl jsem to již nejednou a budu stále a vždy znova opakovat, že politika je vedením a že tedy i demokracie má svůj stálý a naléhavý problém vůdcovství, to jest má vychovávat a vzdělávat vůdce, bez nichž žádná organizace mass a zejména celého lidu není možná. A proto demokracie znamená stále vychovávání k demokracii; odsud v demokracii odpovědný a krásný úkol žurnalistiky.

A výchova dorostlých voličů a jejich parlamentárních zástupců a vůdců musí být sebevýchovou a sebeukázněním; v demokracii je každý občan zákonodárcem a správcem, ale právě proto musí ten demokratický správce a zákonodárce sám vzorně plnit zákony, musí vzorně udržovat pořádek, kterého státní správou dosahuje. Zákony nedáváme jen pro ty druhé, dáváme je také sobě a pro sebe.

Demokracie se proti absolutismu hledí chránit rozdělením moci; je známo, že státoprávní theoretikové, avšak i praktičtí politikové v této věci nalézají závažné obtíže. Demokracie na konec není než samosprávou, sebesprávou občanstva a každého

jednotlivého občana; v demokracii je proto požadavek samo-správy a autonomie dán sám sebou: když ve státě s početnějším obyvatelstvem a s obyvatelstvem národně a kulturně nestejným mají s sebou vládnout všichni, když sebe mají spravovat všichni, rozdělení politické moci také podle daných růzností obyvatelstva je žádoucí. O tom nás už poučuje náš krátký ústavní vývoj. Požadoval jsem proto vždycky a docela vědomě samosprávu a autonomii teritoriální a tak zvanou kvalifikovanou, korporativní; nezapomínám ovšem, že stát, a zejména stát moderní, nemůže se vzdát organizačního centralismu — harmonie, centralisace a autonomisace je úkolem moderního demokratického státu. Demokratická centralisace není absolutismem, demokratická autonomisace není atomisací, není anarchismem. Autonomie je také dána historickým vývojem států, seskupováním rozmanitých jednotek v organický celek; nutná státní jednota neznamena jednotvárnost.

Jestliže odkazují ke studiu ústav a politiky jiných zemí, zejména demokracií, nezapomínám na rozdíly našeho státu dané historií a přírodou. Především padá na váhu, že jsme stát národně a jazykově smíšený; mají sice i jiné státy, vlastně státy všechny, národní minority, ale u nás minority jsou jiného rázu. Není pro řešení problému minoritního žádné jednotné šablony, každá minorita je problémem svým a zvláštním. U nás běží v první řadě o poměr československé majority k našim občanům německým. Vyřeší-li se tento problém, budou snadno řešeny ostatní jazykové a národní problémy. Osudem se stalo, že vedle Čechů a Slováků v našem státě již dávno je značný počet Němců; jsou celé státy, které nemají více obyvatelstva, a naši němečtí spoluobčané jsou na vysokém stupni kulturním a hospodářském. Mluvil a psal jsem o našem německém problému častokrát, je právě z nejdůležitějších problémů naší státnosti; dovolává se toho, co jsem už řekl, opakuji a zdůrazňuji i po válce, že musí být vyloučen z naší politiky všeliký šovinism. Ovšem na stranách obou. Netoliko naši Němci, nýbrž stejně ostatní příslušníci třeba menší a malé minority, jsou všichni teď našimi spoluobčany a tudíž budou požívat demokratické rovnoprávnosti. Rozumí se, že kdo chce mít stejná práva, musí loyálně vykonávat i rovné povinnosti, musí respektovat ústavu a zákony. Kdo se staví mimo a nad zákon, tomu se nemůže svěřit spoluspráva státu. Minoritní problém je v Evropě všeobecný, není vlastně státu bez

minorit; stát, jakožto uvědomělá organisace, je něco jiného než přírodní národnost a rasa, hranice státní a ethnografické historickým vývojem nespádají v jedno. Ale je pravda, že v nové době národnost stala se silou politickou a proto otázka minoritní je teď na denním přetřesu a bude jistě i nadále předmětem diskusí také v Ženevě.

V demokracii zastoupení minorit je nutností. V každém případě je úkolem majority, dávající podle demokratického principu majority státu svůj ráz, získat minority pro stát. Vstup dvou německých ministrů do vlády pokládám za šťastný počátek definitivního dohodnutí.

Moderní stát rozšiřuje stále své funkce; tou měrou, kterou se společnost rozstupuje na stavy, třídy a rozmanité korporace, potřeba promyšlené centralisace, to je organického sjednocování a organisování vší práce, stává se naléhavější. Tato politická individualisace souvisí s tím, že obyvatelstva ve všech zemích od XVIII. století přibývá; proto přibývá společenských funkcí a státy se stávají komplikovanějšími, mnohotvárnějšími; odsud potřeba toho uvědomělého, promyšleného odbornického sečleňování, sjednocování, organizačního rozdělení a organisování funkcí a práce. Na to absolutism starého režimu nestačil a nestačí.

Nový stát zejména přibírá správní funkce ve vývoji hospodářském a sociálním. Intenzivní hospodářský a sociální vývoj je v nové době dán; dnes každá korporace, každý jednotlivec se musí pilněji a pozorněji starat o hospodářský a finanční blahobyt. Totéž platí o státu. Tato zvýšená starost o hospodaření nemusí být neoprávněným materialismem; láska k bližnímu, která konec konců je smyslem všeho společenského spolužití, nesmí být pouhým kázáním lásky, nýbrž účinnou prací pro vlastní a svých bližních dobro. Láska k bližnímu, humanita v demokracii není již jen filanthropií a almužnictvím, nýbrž odhodláním umožnit každému občanu slušné živobytí zákonodárstvím. Demokracie není jen politickou, nýbrž také hospodářskou a sociální. Dostal jsem tyto dny manifest politicky vzdělaných občanů různých stran; byl jsem potěšen prohlášením, že náš stát musí být státem národní a sociální spravedlnosti, stejně jako naše politika na venek musí být důslednou politikou míru.

O důležitosti hospodářské a sociální politiky přesvědčili jsme se po válce v míře svrchované; buďme vděční všem těm,

kteří svým důmyslem a svou trpělivostí přivodili stabilisaci naší měny a umožnili našemu průmyslu a obchodu věcnou kalkulaci a závodění na trhu světovém.

Průmysl, zejména průmysl veliký, při všeobecné snaze po zlepšení hospodářských a sociálních poměrů, stává se velikou společenskou mocí a může přímo a nepřímo dostat vliv na parlament a vládu. Je úkolem opravdové demokracie být na finančních vládcích nezávislou. U nás, pravda, nemáme těch velikých a mocných podniků průmyslových, jaké mají v zemích jiných; u nás továrny posud na sobě mají svou skořápku dílny, a banky záložen a malých spořitelén. Je v tom jistá záruka solidnosti; avšak nesolidním může být člověk i v poměrech malých.

Soutěž na světovém trhu nutí naše hospodářství k světovosti; potřebujeme nejen světové politiky, nýbrž i světového zemědělství, světového průmyslu, světových bank. Po té stránce četl jsem se zájmem, co vrchní ředitel naší největší banky nedávno řekl o úkolech našeho průmyslu — stěžuje si na nedostatek vedoucích sil. Moderní průmyslník, obchodník a finančník je podnikatelem, průkopníkem, pionýrem uvnitř i na venek. Všude, všude, v politice a průmyslu, avšak i v oborech duchovních a kulturních je třeba těch vůdců!

Dnes státy a jejich hospodaření nemohou býti izolovanými; ve všech oborech se sílí mezistátnost a mezinárodnost; vidíme proto, jak důležitým a ovšem obtížným je sjednávání obchodních a jiných mezistátních smluv a jak tato rostoucí mezistátnost vyžaduje vzájemných koncesí. S povděkem připomínám, že se letos naši a němečtí průmyslníci spojili ke společné práci.

Není nahodilé, že dnes všude zdokonalení a vybudování komunikace je jedním z hlavních požadavků průmyslu a státní administrace; zmezinárodnění vyžaduje také u nás slušných silnic a slušné pohoštění návštěvníků naší krásné země ukládá nám stavět moderní hotely a stát se vůbec pohostinnými.

Důležitost hospodářského a finančního vývoje, rostoucí hospodářská mezistátnost znamená požadavek promyšlené a soustavné politiky obchodní. Takové politiky potřebujeme tím více, že musíme být připraveni na krise a těžkosti. Ministr Beneš na to ve svém posledním exposé správně upozornil nejen pro obor politický, nýbrž i hospodářský. Naší obchodní politice musí se podařit, co se podařilo naší politice zahraniční — musíme republiku vkloubit v hospodářskou a finanční

organizaci světovou. Odsud vedle stabilisace měny nutnost spravedlivé politiky daňové, rozumné politiky celní, a co do financí, obezřetného stanovení úrokové míry.

Vláda vydá obšírné zprávy o činnosti jednotlivých ministerstev; tam bude náležitě oceněna důležitá reforma pozemková a veliké kulturní dílo vybudování školství na Slovensku, kde do převratu nebylo ani jediné slovenské školy státní. Dnes je na Slovensku přes 4.000 škol, z těch škol slovenských přes 3.200. Vedle pozemkové reformy je toto uškolení Slovenska největším dílem naší republiky. A také v Podkarpatské Rusi školství velmi zdárně zkvétá. Nebudu tu mluvit o jednotlivostech, co se vykonalo a co vykonat máme. Přestávám na tom, charakterisovat směr československé politiky, kterým se musíme brát.

K tomu, co jsem už řekl, připojil bych slovo o velikém moderním úkolu politiky zdravotnické. Obyvatelstva, jak řečeno, ve všech zemích přibývá; běží však o to, aby lidé se nejen rodili, ale také zůstávali na živu. Chceme mít potomstvo zdravé a silné na těle i na duchu. Máme, jak jiné země, již ministerstvo zdravotnictví, ale náleží mu mnohem větší význam a intenzivnější působnost. Rád užívám příležitosti, abych poděkoval Rockefellerově nadaci za příspěvek a podnět k státnímu zdravotnickému ústavu a americkým ošetřovatelkám, které nás poučily a utvrdily v přesvědčení o důležitosti ošetřování nemocných. Stopuju hygienické směry mnohých zemí; dospěl jsem k poznání, že naše medicína je výborná v rozpoznávání nemocí, ale že se poněkud méně stará o terapii. V Anglii a Americe je v tom poměr opačný. Doufám, že nová generace lékařů účinně sloučí diagnosu s terapií a že takto celé lékařství bude nejen humanisováno, nýbrž že všeobecně a ode všech politických instancí hygiena a zdravotní profylaxe bude účinně podporována a prováděna.

Rád se také zmiňuju o záslužné mírové práci Červeného Kříže a s díkem vzpomínám pomoci, které nám i v tom poskytl zkušená Amerika.

Že se po válce s pomocí státu čile rozvinul ruch stavební, je potěšitelné; i v tom se projevilo zdravé úsilí hygienické, byt a bydlení jsou pro každého neméně důležité než chléb a potravina vůbec.

A co říci o naléhavosti správné politiky školské a výchovné? Jen si to dobře uvědomme, že naše školy mají vyučít

a vychovat více než půl třetího milionu žactva, že jen školy lidové mají dva miliony a dvakrát sto tisíc dětí! V celém světě se volá po reformách školy a vychování — co my, národ Komenského? Obávám se, že jiné země nás předešly. Tak jako nový stát má nové a složité úkoly, taktéž škola přeměnami společnosti a její složitostí je nucena k reformám. Požadavek se vyslovuje často slovy, že škola musí být přizpůsobena životu, rozuměj životu novému. Jistě je hlavní věcí, aby školy připravily mládež tak, aby tato, připuštěna do praxe, dovedla svou situaci správně pochopit; škola má naučit myslit a podat metodu, aby školenec dovedl v souhlase s teorií řešit jednotlivé úkoly, před které je životem postaven. Škole neběží také jen o jednotlivé znalosti, jde jí také o jednotnost všech poznatků. A běží o solidnost vzdělání, o to, aby školy, v nutné snaze o tak zvanou popularisaci, nepropadaly polovzdělanosti. Proto reforma školy zahrnuje také problém vzdělání učitelstva. Prakticky vzdělání a vzdělání stále vyšší a hlubší vyžaduje finančních obětí na školy a učitelstvo všech kategorií; avšak tyto výdaje jsou zdravou investicí. Nebylo by správné, kdybych tu nezdůraznil potřebu, učit se ve školách cizím jazykům; toho vyžaduje rostoucí mezinárodnost politická a hospodářská. Podle Komenského máme se z praktických důvodů učit jazyku svých sousedů, to platí v prvé řadě o němčině. Na Slovensku je užitečná znalost maďarštiny.

Nemohu nevzpomenout anekdoty o jednom ministroví vyučování, který deputaci, žádající lepší výchovu mládeže, řekl, že o výchovu dětí nemá strachu, za to o výchovu dorostlých. Ano — ten circulus vitiosus, ten věčný antagonism starých a nových generací, otců a synů.

Jen několik slov povím o armádě; vyslovil jsem se o hlavním problému nedávno obšírněji. Musíme mít armádu, pokud ji mají všichni ostatní; vyplývá to z nynějšího stadia vývoje mravního a hospodářského. Naše armáda musí být také demokratická (poměr důstojníka a vojáka!) a bude jen k obraně; nemáme žádných plánů agresivních. Ale svého a sebe, svobody a statků kulturních budeme bránit se vší rozhodností a věřím, mužně a chrabře. Prostě se nikomu nedáme! Stát je organizovanou mocí a chceme tudíž být mocí; nedovolávám se tím násilí a násilnosti. Moc a síla je něco jiného než násilí a násilnictví.

Konec konců musíme spoléhat na sebe, na svou vnitřní sílu, jak nám to mužně řekl Havlíček. Je pěkné pořekadlo: Pomoz

si sám a pomůže ti Pánbůh — důvěřujeme v dobrou vůli a pomoc spojenců a všech čestných národů, ale především spoléháme na sebe. Proto jsme od samého počátku spojení prosbami o pomoc obtěžovali co nejméně, pomáhali jsme si ze zlé situace způsobené válkou, platíme své dluhy, které jsme z lidskosti musili udělat, abychom odčinili hlad a zla, která jsme zdědili po nepřátelích spojenců a svých vlastních.

Postupem doby, vývojem všichni národové se stavovsky a stranicky individualisují a specialisují; tak se u nás z první, jedné strany staročeské vydělily a osamostatnily strany druhé. S tou společenskou diferenciací musíme počítat. Musíme počítat i s tím, že některé frakce a strany budou proti republice a demokracii, ať už mají utopické programy nepraktické nebo více méně násilnické a anarchické. V každém případě proti tomu můžeme důvěřovat, že se vždy najde většina státotvorná, koalice nespočívající pouze na hospodářských zájmech, nýbrž také na politických zásadách demokracie. Opírám svou důvěru o cennou zkušenost koalice po válce, o fakt, že se socialisté zúčastnili vlády. Koalice je jen jiné slovo pro to, oč v politice zahraniční usilujeme Společností národů a ostatními, již hodně četnými mezistátními a mezinárodními institucemi. Věřím v mír mezi národy, ale tento mír začíná mírem mezi občany jednotlivých států.

Naše republika vznikla ze světové konflagrace a revolucí; po revoluci bylo úkolem, budovat stát promyšlenou, pilnou prací, prací denní a všední, prací v drobném a malém. Je to přirozený pochod všech velikých událostí politických, všech revolucí. Člověk nemůže být stále rozohněn a rozechvěn, heroické vzepětí přirozeně trvá jen kratší dobu; po něm dostavuje se doba uklidnění a upokojení. Avšak to uklidnění a upokojení nesmí se zvrhnout v ochablost a slabost; pravé nadšení, nadšení pro právo a spravedlnost národa a lidstva nepřestává nikdy, jen se obrací k jiným prostředkům; a nejúčinnějším prostředkem je cílevědomá práce.

Obnovený, nový stát potřebuje práce tvůrčí. Máme vhodné heslo: odrakouštět, ale člověk je bytostí zvykovou, a tak se stává, že po dočasném rozohnění a velikých plánech velmi mnozí se vrací tam, odkud vyšli.

Naše práce prvního desetiletí, chci to připustit, byla v mnohých oborech více extenzivní než intenzivní; ale v tom nastane náprava, užijeme nabytých zkušeností k dalšímu zdokonalení

a pokroku. V práci a vědění je naše spasení — rád cituju heslo jednoho z našich zasloužilých vůdců národa.

Máme-li provozovat tuto politiku práce a vědění, politiku opravdu kulturní, musíme k ní sbírat všechny síly a sílečky; proto je třeba, aby naše ženy, polovice obyvatelstva, byly přibrány k veřejné činnosti. Tak zvaná otázka ženská je žhavá; ve skutečnosti běží tu hlavně o stav měšťanský, naši zemědělci a dělníci gros obyvatelstva, otázku tak zle nepocítují. Je mně divné, že zejména naše úřady, státní a autonomní, brání se připuštění žen v úřady, když se tu do značné míry jedná o ženy a dcery úředníků.

Netajím si, že zavládla v některých kruzích jistá neuspokojenost. S těmi, kdo zásadně jsou proti republice a demokracii, není žádné dohody; a není dohody ani s těmi, kdo jsou nespokojeni, že jim převrat nepřinesl více. Převrat zplodil t. zv. zbohatlíky — ti již dnes, jak slyším od znalců, namnoze všichni ztratili svými anomálními spekulacemi své peníze. Jak nabyli, tak pozbyli. Jsou však také zbohatlíci političtí, kteří spekulovali politicky a dokonce na převrat; i ti jsou dnes demaskováni, vykřikováni nacionalismu a očisty jim neprospělo. Konečně jsme za těch deset let také poznali lidi při politické práci a nedáváme se již mýlit zaobalováním neschopnosti do nabubřelých hesel o národnosti, mravnosti a náboženství, pokroku a revolučnosti atd.

Od této nespokojenosti liším nespokojenost, jak byla nazvána svatou: obnovený stát přinesl nové těžké úkoly a slušní lidé, postavení na odpovědná místa, jsou znepokojováni, protože se svědomitě ptají sami sebe, stačí-li na úkoly jim uložené. Rozumím této nervositě, pochybnostem o volbě správných prostředků a touze po dobrém a nejlepším. Z tohoto šlechetného úsilí vznikají spory, zejména spory o taktiku, za daných poměrů vedené organisovanými stranami. A je pravda, že spory někdy se stávají nemírným a hlomozným bojem.

Pozoruju všechny nezdravé zjevy, byl jsem a jsem na stráži; ale veliká a rozhodující většina občanstva, to smím prohlásit, hodnotí veliký náš převrat správně, je si svých úkolů vědoma a neleká se daných obtíží. Není maličností znovu dobýt svého státu a ten stát udržet; naše položení v Evropě a ve světě, vývoj Evropy v období očividně přechodném, ukládají nám mnohé a těžké úkoly ve všech oborech kulturního snažení. Nepochybuj, že vykonáme všechny úkoly, k nimž jsme zavázáni svou historií a odkazem předků.

Ta rozhodující většina občanstva také chápe, že nesmíme všecko čekat jen od státu a jeho úřednictva; vedle organizace státní je přirozená organizace národů, organizace celé kultury a tyto organizace na konec rozhodují i o osudu států.

Demokracie má v tom lepší postavení než stát starý. Demokracie není pouze formou státní, nýbrž také methodou všeho veřejného a soukromého života, je názorem na život; podstata demokracie je shoda lidí, jejich mírné obcování, láska, lidskost. Úspěšná politika, domácí i zahraniční, uvědomělé politické vedení předpokládá souhlasnost občanů v hlavních názorech a o hlavním směru politického počínání. Stát není jen mechanismem, politika není jen dovednou správní a diplomatickou technikou, stát je spolčením občanů na rozumových a mravních základech. Jestliže život jednotlivců má smysl jen sub specie aeternitatis, platí to také o politickém spolčení těch jednotlivců. Stát má hlubší smysl, než se to na venek jeví v té směsici jednotlivých politických akcí a akciček. Stát má smysl duchovní, smysl mravní.

Theoretikové státu starého vyjadřovali to formulí, že monarcha je z Boží milosti: těsné spojení státu s církvemi bylo praktickým výrazem mravního smyslu státu. Věřím, že také demokracie, jako celý život jednotlivců a národů, je z Boží milosti. Tento smysl státu moderního se dost nechápe, protože vznikl odporem a revolucí proti starému režimu, proti monarchismu, osobujícímu si výlučnost Boží milosti, a proti církvím, absolutistickým monarchismem zneužívaným. Odsud rozšířený požadavek a provádění rozluky státu a církve v mnohých zemích. Podle mého názoru, program rozluky státu od církví nemá být bojem proti náboženství. Rozlukou církví a státu i církve i stát mají se stát samostatnými, aby každý vlastní silou a způsobem svým sloužily nejvyšším ideálům lidstva.

Opravdové demokracii nestačí instituce, ona potřebuje lidí, lidí živých, tedy lidí věřících v poslání svého státu a národu, lidí spojených ideou; naší demokracii nestačí pouze technické školení úřednictva a vojska, naše demokracie je mravním úkolem životním nejen úředníků a vojáků, nýbrž všech rozmyslných občanů a občanek a v prvé řadě zástupců občanstva, jeho vůdců. Naše demokracie musí být zárukou a ochranou všeho kulturního snažení v oboru technickém a hospodářském, v oboru věd a umění, mravnosti a náboženství. Proto naše demokracie musí být stálou reformou, stálou revolucí, ale revolucí hlav a srdcí!

9 436 1/2

D 7362

Pane prezidenta!

Záznam ze dne 30. října 1928.

Pan předseda sněmovny Malypetr zaslal dne 27. října pro pana prezidenta připojené znění svého projevu, chystaného na den 28. října.-

Opis pro sbírku!

Opis

AR

KRPR

Spisovna

číslo: 31. X. 28
Založeno:

$10 + 3\frac{1}{2} + 3\frac{1}{2} = 17\frac{1}{2}$

Malypek - 1 -

R D 7362/18

Pane presidente !

Jménem zákonodárných sborů republiky přicházíme dnes, v desátém výročí věkopamátného dvacátého osmého října roku 1918, v němž vstoupil v život samostatný stát československý, abychom vzpoměli této dějinné události a připoměli si, jaké nevyčerpatelné obětavosti, houževnaté píle a vytrvalé neúporné práce bylo třeba, aby z krvavé katastrofy světové války vyšel národ československý jako vítěz, získávající po staletích opět svoji státní samostatnost.

Vzpomínáme v této chvíli vděčně především Vašich nesmrtelných zásluh a obětavé součinnosti všech, kdo pod Vaším vedením získali národu našemu přátelskou pomoc spojeneckých mocností, vzpomínáme skvělých, obětavých a hrdinských činů našich legií, a vzpomínáme také všech, kdo doma ve vlasti přičiňovali se s nadšením všemi silami a všemi vhodnými prostředky o uskutečnění dávných tužeb celého národa. / Národní uvědomění, vzkříšené našimi národními buditeli, živené slavnými dějinami, vytrvalou vlasteneckou činností našich pracovníků na poli umění, kultury a politiky po celá desetiletí a posilované vědomím

./.

historického a přirozeného práva na státní samostatnost, které jsme se dobrovolně nikdy nevzdali, projevilo se živelně ve světové válce - zejména na jejím sklonu - v sjednoceném vystoupení všech vrstev celého národa, jak za hranicemi, tak ve vlasti.

Úlohy, jež osud určil národu v odboji zahraničním a domácím, dospívají v měsíci říjnu roku 1918 k svému vyvrcholení a ukončení. V staré, rozvrácené monarchii ohlašuje Svaz českých poslanců dne 2. října ve vídeňském parlamentu nárok na plnou státní samostatnost českého národa i s jeho větví slovenskou, za hranicemi ustavuje se prozatímní vláda československá a činí o tom oznámení dne 18. října všem spojencům a celé veřejnosti světové památnou deklarací washingtonskou, prezident Spojených států severoamerických Woodrow Wilson uznává ve své odpovědi Rakousko-uhersku právo Čechoslováků a Jihoslovanů, aby samostatně rozhodovali o své budoucnosti, dne 28. října ujímá se národ svou zatímní domácí vládou - Národním výborem - řízení a správy svého obnoveného státu a dne 30. října v Turčanském Svatém Martině potvrzují kulturní a političtí pracovníci slovenští, státní i i národní jednotu československého národa.

Veliké dílo národního osvobození je dokončeno. Světová válka, která přinesla lidstvu tolik útrap a strastí a zanechala mu těžké následky hospodářské, sociální a mravní, skončila vítězstvím pravdy, práva a spravedlnosti. Skrytý i neskrytý absolutismus se shroutil a na jeho místo nastoupila demokracie. Budiž nám to všem příkladným poučením, že nade vším protiventstvím, nade všemi úklady i nade vším násilím na konec vždy pravda zvítězí a budiž to i pro všechna pokolení budoucí, jimž připadne zodpovědnost za udržení a zabezpečení samostatnosti obnoveného státu, výstrahou, aby nikdy neopustili bezpečných cest práva, spravedlnosti a demokracie jak ve vnitřním vývoji státu, tak v jeho poměru k národům a státům ostatním.

Tak jako zahraniční odboj založil právi na těchto zásadách, tak i odboj domácí připravoval - pokud to bylo možno při stupňované a do malicherností zabíhající persekuci rakousko-uherských vládních orgánů - převrat z poroby do svobody prostředky demokratickými. Národní výbor, sestávající ze zástupců všech českých politických stran a doplněný zástupcem Slováků, postaral se o to, aby přechod do nových poměrů

stal se bez vážných otřesů a poruch. Proto první zákon Československé republiky, vyhlášený předsednictvem Národního výboru, zabezpečuje zachování právního řádu do té doby platného a několik dalších zákonů upravuje nejnaléhavější otázky správní, finanční a vojenské.

Předsednictvo Národního výboru navazuje styky se zástupci německého obyvatelstva republiky, aby jim umožnilo spolupráci v nových státoprávních poměrech. Když však nebylo možno toho dosáhnouti, přistupuje Národní výbor k ustavení prvního zákonodárného sboru republiky - Národního shromáždění - složeného ze 215 zástupců všech českých stran politických podle poměru počtu jejich hlasů z posledních voleb do bývalé říšské rady a z 41 později z 55 národních, politických, kulturních i hospodářských pracovníků slovenských.

Dne 14. listopadu roku 1918 sestupuje se Národní shromáždění k první své schůzi, v níž prohlašuje republiku za státní formu československého státu, jednomyslně a nadšeně volí Vás, pane presidente, presidentem republiky a prohlašuje, že dynastie Habsbursko-Lotrinská ztratila všechna práva na trůn český.

Po prvních dnech radosti a nadšení z nabyté svobody přicházejí dny tuhé a těžké práce, jak v činnosti správní, tak zákonodárné. Veliké byly úkoly, jež řešiti měl tento revoluční zákonodárný sbor v době, kdy měl před sebou dědictví světové války a kdy přesunut byl podklad veškerého veřejného života. Vrátili se do plně spořádaných poměrů, obnoviti hospodářské a morální hodnoty zničené válkou a proměnití popřevratový chaos ve spořádané formy státního života, bylo jeho nejpřednějším úkolem. Měl se postarati novému státu o zákonnou nápravu všude tam, kde byla mezera nebo pozůstatek zastaralých, nové době a novým poměrům neodpovídajících zákonných ustanovení bývalého Rakousko-uherska.

Tak vznikly zákony, jež řešily ožehavé otázky zásobovací, otázky nezaměstnanosti a naléhavé záležitosti finanční a hospodářské. Dále schválil tento zákonodárný sbor smlouvy mírové a splnil vlastní svůj úkol tím, že vybudoval pevné základy nově zřízeného státu, zákony ústavní na zásadách plné rovnosti občanské, národní i konfesijní, v nichž dal výraz zvláštnímu státoprávnímu postavení Podkarpatské Rusi přičleněné mírovými smlouvami podle přání tamního obyvatelstva a rozhodnutí Národní rady

Karpatorusů, žijících ve Spojených státech severoamerických, k Československé republice, vydal branný zákon, ústavní zákon jazykový a připravil zákonem o volbách do obecních zastupitelstev volební řád do sboru zákonodárného, vypracovaný na základech krajně demokratických s moderní soustavou poměrného zastoupení. Schválil památné zákony o pozemkové reformě, důležité zákony z oboru sociální politiky, zákony finanční, z nichž na prvním místě zákon o samostatném ^{měně} státě československém a řadu jiných zákonů hospodářsko-politických, kulturních a administrativních. Veškerá tato práce konala se v době, kdy ve státech okolních vysoko šlehal plameny neklidu a bouří, kdy krise vyrůstaly tam v katastrofy a kdy každou chvíli hrozilo nebezpečí, že i obnovený stát československý mohl by býti stržen do nebezpečného víru. Obtíže při pracích sněmovních způsobovaly také průtahy v rozhodování mírové konference, řešení otázky těšínské a vojenský maďarský vpád na Slovensko.

Pokračovali v další stavbě republiky připadlo Národnímu shromáždění vyšlému roku 1920 ze všeobecných voleb a rozdělenému podle ústavy na sněmovnu poslaneckou a senát.

Práce zákonodárná dala se již za účasti zástupců obyvatelstva německého a maďarského, později také podkarpatoruského a rozvíjela se hlavně v činnosti sociální a finanční, při čemž plná pozornost byla věnována také otázkám hospodářským a cílevědomé politice zahraniční. Byla uzavřena řada mezinárodních smluv, navázány obchodní styky a upevněna naše mezinárodní hospodářská posice a obchodní bilance.

Ke všemu tomu bylo třeba mnohého úsilí, spojeného s krajní vytrvalostí, s neúmornou houževnatostí a nevyčerpatelnou smířlivostí. Vyskytly se leckdy krise, jež byly přirozené, protože každé neústupné stanovisko té které politické strany znamenalo vyvolání nových obtíží a oddalování rozhodnutí. Majorita sněmovní nebyla útvar jednolitý. Bylyť v ní různé odstíny, snahy, zájmy, cíle a programy, a byly v ní neshody i konflikty. To vše je vysvětlitelno ve státě, jehož parlament a parlamentarismus je úplně nový, bez tradic, ve kterém je mnoho stran a skupin se zájmy často protichůdnými, a v němž je oposice nejen proti většině a vládě, nýbrž i proti státu samému. A přece při všech těžkostech a svízelných podařilo se vždy nalézt i výslednici kladně působících sil,

což bylo důkazem, jak hluboce založená byla odhodlanost a pevná vůle všech účastníků tehdejší československé koalice k solidaritě a jak dobré a zdravé byly její kořeny.

Druhé - v roce 1925 zvolené Národní shromáždění - přistoupilo se stejným úsilím a odvahou k pozitivnímu řešení dalších problémů. Poměry dovolily, aby tempo prací parlamentárních bylo zmírněno a aby vytvořeny byly předpoklady pro úspěšné jejich provádění. Významu přímo historického byla v tomto období změna našich stranicko-politických poměrů, která projevila se tím, že do společné aktivní a pozitivní práce v republice přihlásili se též někteří zástupcové německého lidu a stali se členy nové pracovní většiny. Byl to první krok k užšímu styku různých kultur a ke společné práci pro vytvoření harmonického soužití v rámci daném hranicemi našeho státu, a byl to první krok k soustavě střídavých parlamentárních většin, která v demokracii je bezpečným základem správného vývoje politických poměrů.

Za těchto změněných okolností projednány byly některé důležité zákony, z nichž zejména zákon o změně celního sazebníku na některé výrobky zemědělské, zákon upravující poměry

státních a veřejných zaměstnanců a duchovenstva všech vyznání, zákon o organizaci politické správy a zákon o volbách zemských a okresních zastupitelstev. Ratifikování dalších mezinárodních smlouv a smlouvy obchodní a zabezpečena organizace a výzbroj národní obrany. Státní rozpočet stal se trvale aktivním a zvláštním zákonem o reformě daňové sjednoceny byly dosavadní různé daňové zákony a předpisy a provedeno úměrnější a přiměřenější odstupňování daňové. Prodlouženy byly zákony bytové a přijat dlouho žádaný zákon o právu autorském. Vedle toho v dlouhých rozpravách zaměstnávaly se sněmovny prohlášeními vládními, různými projevy ministrů a naléhavými interpelacemi.

Přehlížíme-li vykonanou zákonodárnou práci za prvního desetiletí republiky, docházíme k přesvědčení, že hospodařili jsme za daných okolností dobře s hřivnou nám svěřenou a že obstojíme před soudem těch, kdož přijdou po nás a kliditi budou ženě bohaté práce tvůrčí. Čeká nás ještě mnoho úkolů jak v politice vnitřní, tak zahraniční ; jak si tyto své poměry upravíme, jak povedeme svůj mladý stát dále, tak budeme posuzováni. Docílili jsme úvěru ve světě, mravního i hmotného, jako

důsledku stability svého státu a prokázali jsme rostoucí životnost ~~své~~ republiky. Smíme si přiznat, aniž bychom přehlíželi značné i četné nedostatky, že jsme nikoho nezklamali, pracující k stálému a trvalému míru a ke klidnému rozvoji svého státu, jež jsme postavili na základech plné demokracie. Na těchto základech budeme dále budovati svůj stát, ~~na~~ řídicí se jako dosud heslem "Práva spravedlnosti, práce a pořádku" .

Pane presidente, blahopřejeme Vám, že dočkal jste se zdrav a svěží prvního desetiletí republiky, pro niž jste tolik pracoval a obětoval. Přejeme republice, abyste ještě dlouhá léta se stejnou péčí a blahovůlí ke všem spoluřídil její osudy. Nechť žije republika ! a její první velký prezident !

D 7361/ho

Záznam ze dne 30. října 1928.

Pan předseda senátu Hruban zaslal dne 27. října pro pana presidenta připojené znění svého projevu, chystaného na den 28. října. -

A d a c t a .

30.X.1928.

Dopisy pro sloučen!

Dopis

18. XII. 1928

Spisovna.

Číslo: 37. X.

Založeno: 18. XII.

Předseda Hruban

RD 7361/ps

P a n e p r e s i d e n t e ,

před rokem projevily jsem ~~zdažně~~ jako předseda senátu přání, aby Vás, pane presidente, Bůh ještě dlouhá léta zachoval a zvláště, abyste se dočkal v pevném zdraví a dosavadní obdivuhodné svěžesti jubilejního dne desátého výročí naší Československé republiky.

Zároveň vyslovil jsem naději, že zajisté použijete této vhodné příležitosti, abyste ze studnice bohatých svých zkušeností a životní moudrosti státu a národu našemu dal rady pro další budoucnost.

Toto moje a naše přání se bohudík splnilo v plné míře a radujeme se, pane presidente, dnes tím více s Vámi v tento státní jubilejní den plní naději do budoucnosti, kterou nevidíme už mlhavou, nýbrž jasnou.

Den 28. října, s nímž na všechny věky nerozlučně spjata jest jméno prvního presidenta naší Československé republiky, jest dnem v pravdě historickým, dnem i mezinárodně uznaného počátku skutečné i právní existence Československé republiky. Proto jest a také zůstati má jedinečným dnem státu, dnem národa.

Dnešek připomíná nám především onen slunný nezapomenutelný den radosti a jásoty před desíti léty, tu historickou událost, kdy jednomyslnou vůlí národa vstoupil v život samostatný československý stát. Bylo to dlouhými věky a celými generacemi vytoužené obnovení státní naší samostatnosti, jejíž kořeny sahají až do dob před více než tisíciletím a která i když nepřízní dob a událostí byla zatlačena a umlčována, přece nikdy nezanikla.

Desáté výročí obnovené naší státní samostatnosti nejen nám a současné generaci, nýbrž i budoucím připomíná, jak správně podotkl pan předseda poslanecké sněmovny, nejen

tu nevyčerpatelnou obětavost, houževnatou píli a neúmornou práci, nýbrž i přemíru obětavosti, strádání, činnorodé lásky, avšak i trpělivosti a rozvahy, jichž bylo třeba, jak především doma, tak i za hranicemi, aby po nesnesitelných útrapách světové války z rozvratu a rozvalin staré říše vyšel národ vítězně bez krvavých hrůz a převratů.

To umožnila hlavně a především jednota celého národa a vědomí pospolitosti všech jeho vrstev proniknutých vroucí láskou k vlasti.

Pan předseda sněmovny ve velkých rysech nastínil ve svém proslovu dějiny převratu a zákonodárných prací prvního desetiletí.

Na všech zákonech od doby zvoleného Národního shromáždění spolupracoval věcně a svědomitě senát, který s poslaneckou sněmovnou tvoří nerozlučný zákonodárný celek a představitel demokracie a suverenity národa.

System dvou komor v naší republice ústavou zaručený se za krátké trvání volených zákonodárných sborů osvědčil a také ukázal v zásadě plnou svoji oprávněnost.

Senát zajisté také neopomene, aby dostal všem velkým úkolům, které mu ústavou jsou položeny a jest a bude si též plně vědom svého důležitého poslání a svých vážných povinností v činnosti zákonodárné. Proto také bude bedlivě střežiti své zaručené práva a svůj význam pro zákonodárství a reprezentaci ve státě.

10 let trvání státu jest doba příliš krátká a přece nutno uznati, že za ten nedlouhý čas vykonáno bylo tolik velké, důležité a potřebné práce, že můžeme právem říci, že překonány jsou už těžké začátky a položeny státnímu našemu životu pevné, nerozborné základy, na nichž dále budovati jest úkolem našim i příštích dob.

Tímto prvním desítiletím ukončena jest doba konsolidace a vstupujeme do období soustavné, věcné a klidné práce za opravdovým pokrokem kulturním, sociálním a hospodářským.

Demokratické volební řády se soustavou poměrného zastoupení zabezpečují spravedlivé zastoupení všem početnějším směrům a zaručují jim možnost zákonoděrné a správní spolupráce. Činí však také všechny zodpovědnými za další narušený vývoj státního života.

Snahy podvrátit a pokusy o rozvrat a nepokoj nemají ohlasu a jsou zřejmě odmítány. Podstatná část zásluhy o to patří zajisté i našim sborům zákonoděrným, které věcnou, klidnou, pozitivní práci přispěly a přispívají k tomu, aby v celé veřejnosti zavládl klid, pořádek a panoval pocit jistoty a bezpečnosti. Následkem toho také smysl pro veřejné záležitosti a pro pořádek, také i cit pro zodpovědnost vzrůstají a se upevňují. S rostoucím vědomím zodpovědnosti zvýšena bude zajisté také úroveň našeho veřejného života.

Vědomí společné odpovědnosti, cit pro ni má-li býti trvalým, předpokládá živé uvědomělé svědomí. A tu nutno uznati, že v tom směru bude třeba další soustavné práce a především cílevědomé mravní výchovy generací nejmladších, naděje a budoucnosti naší. To jest a bude především úkolem rodiny a školy.

Rodina, tento organizační, kulturní i sociální základ národa a státu jest však vystavena různým nepříznivým proudům a rozvratným nárazům, které ji ohrožují. Její základy jsou oslabeny a bude třeba, aby této nejdůležitější základní instituci lidské společnosti a národa i státu věnována byla nejbedlivější pozornost a péče i našeho zákonoděrství.

Na naše sbory zákonoděrné čeká však v budoucnosti mnoho velké práce nejen hospodářské a sociální, nýbrž i kulturní. Náš parlament ji zajisté, jak o tom podal dostatečně důkazů, vykoná tak, aby s porozuměním pro opravdové pakšabyz

hmotné a mravní potřeby všech vrstev lidu a všech složek obyvatelstva, byly vždy na prospěch celku.

Sborům zákonodárným musí býti nejvyšším zákonem a jediným vodítkem prospěch a dobro celku.

Pane presidente,

den ukončeného prvního desetiletí trvání naší Čsl. republiky jest zároveň zahájením na výsost památného a vzácného roku, kdy budeme vzpomínat na dobu před tisícem roků. Naplniti to musí každé srdce nadšenou a hrdou radostí, když si uvědomíme, že už před tisíciletím byly znovu kladeny ve středu Evropy pevné základy ku státní samostatnosti národa na troskách nepříznivé doby a poměrů sice rozvrácené, ale nezapomenuté říše Velko-Moravské.

Dnes po více než dlouhých tisíci letech jsme zase státně spojeni s krásným našim Slovenskem.

Aby naše Československá republika byla státem pořádku, sociální spravedlnosti, opravdové demokracie, aby byla strážcem míru a pokojného závodění na poli kulturním a hospodářském se všemi národy o to se zajisté přičiní i naše sbory zákonodárné. V tom jim a nám všem jako v uplynulém prvním desetiletí, abyste, pane presidente, ještě dlouhá léta byl příkladem a vůdcem přeje si celý stát a národ. To jest také upřímné a srdečné přání předsednictva senátu, které Vám, pane presidente, projevuje svůj dík a úctu v dnešní jubilejní den.